

En dan verbind ik aan dit getuigenis de door hem gegeven belofte:

„Wij reiken elkaar de hand tot samenwerking; hartelijk en welgemeend; maar... met handhaving van onze zelfstandigheid.

Maar die zelfstandigheid gaat wel te loor indien we toelaten dat door een Kabinet, met onze steun tot stand gekomen, voorstellen aan de Staten-Generaal worden aangeboden die tegen onze beginselen en uitgesproken wenschen ingaan. Het helpt dan niet of men als Kamerclub al tegen stemt; men is dan over ons heen gelopen. Men heeft dan bij over en zonder ons gehandeld. En dat is in strijd met de goede trouw, die men elkander ook bij politieke samenwerking verschuldigd is. In zulk een geval is onze zelfstandigheid alleen te herwinnen door ons aan verdere samenwerking te onttrekken. Dan moet Groen's adagium vertolkt worden in den zin van op zich zelf te gaan staan. Opdat van ons niet getuigd zou moeten worden dat wij veranderd waren „in verbasterde ranken van een vreemden wijstok." (Jer. 2:21.)

Is het nu zoo erg?

Overdrijven wij niet.

Men oordeele zelf, en ik wil, om tot zelfstandig oordeel alle gelegenheid te geven, de voornaamste artikelen bespreken. Ik begin met het allervoornaamste, en wel met dat artikel, dat het minimum aantal kinderen bepaalt. Volgens de wet van 1920 was dit minimum aantal voor een bijzondere school, (gewoon lager onderwijs), veertig, en voor u.l.o. achttien. Alleen voor gemeenten met meer dan 100.000 inwoners werden deze getallen 100 en 40. Doch wat wordt thans voorgesteld? In het wetsvoorstel van Juli werden de getallen reeds onrustbarend omhoog gebracht, doch in de nota van wijziging, die 5 October verscheen, is die grens weer verlegd. En nu stelt de minister voor:

In artikel 73 der Lager-onderwijswet 1920 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1. Het bepaalde in het eerste lid onder a van artikel 73 wordt gelezen als volgt:

a. eene verklaring, waaruit blijkt, dat de school zal worden bezocht:

in eene gemeente met meer dan 100.000 ingezetenen: als de school bestemd is voor gewoon lager onderwijs, door ten minste 200 en als zij bestemd is voor uitgebreid lager onderwijs, door ten minste 75 leerlingen;

in eene gemeente met 50.000 tot en met 100.000 ingezetenen: als de school bestemd is voor gewoon lager onderwijs, door ten minste 170 en als zij bestemd is voor uitgebreid lager onderwijs, door ten minste 54 leerlingen;

in eene gemeente met 20.000 en meer doch minder dan 50.000 ingezetenen: als de school bestemd is voor gewoon lager onderwijs, door ten minste 140 en als zij bestemd is voor uitgebreid lager onderwijs, door ten minste 42 leerlingen;

in eene gemeente met 10.000 en meer doch minder dan 20.000 ingezetenen: als de school bestemd is voor gewoon lager onderwijs, door ten minste 100 en als zij bestemd is voor uitgebreid lager onderwijs, door ten minste 36 leerlingen;

in eene gemeente met 5000 en meer doch minder dan 10.000 ingezetenen: als de school bestemd is voor gewoon lager onderwijs, door ten minste 75 en als zij bestemd is voor uitgebreid lager onderwijs, door ten minste 30 leerlingen;

in eene gemeente met minder dan 5000 ingezetenen: als de school bestemd is voor gewoon lager onderwijs, door ten minste 40 en als zij bestemd is voor uitgebreid lager onderwijs, door ten minste 24 leerlingen.

KUYPER-BIBLIOGRAFIE.

door

J. C. RULMANN.

LHI.

III. Eindelijk nog iets over Dr. Kuyper's derde klacht in de Confidentie: dat de tijd voor schriftuur onder eigen naam hem ontging.

Doch, mij dunkt, daarvoor scheldt ge mij het bewijs licht kwijt. Gij die Amsterdam, die onze Gemeente, die mijn werkring kent, zult me niet van verspenen mijner snipperuren beschuldigen. Al was het maar onze kerkeraad, waarin ik u zoo noode mis en hartelijk verlang u terug te zien keeren! Reeds de Vergaderingen en Commissiën en Rapporten en Memoriën van dezen Raad, denk aan het „Vergrijp der zeventien ouderlingen", eischen een tijdsbesteding en krachtsinspanning, die voor eigen studie, laat staan voor eigen schriftuur, elken beschikbaren avond afsnijden.

Nog als zeventigjarige herinnerde Dr. Kuyper zich dezen tijd van rusteloozen arbeid. Aan een persman vertelde de grand old man toen:

In 1870 was ik predikant geworden in Amsterdam en had daar veel te volle kerken. Dit vermoeide, te meer daar ik toen reeds improviseerde. Dan was er veel te strijden in den kerkeraad. De modernen hadden daar nog het hooge woord en ik kreeg er de handen vol. Ik heb toen het debatteeren geleerd! Bovendien schreef ik sinds '89 in De Heraut en werd later De Standaard opgericht. Zoo raakte ik totaal overwerkt. Gedenkboek 1907. blz. 810.

Van Dr. Kuyper's onvermoeide werkkraft liepen

Nu heeft de minister wel gevoeld, dat dergelijke bepalingen in groote gemeenten met veel kleine dorpen allerlei moeilijkheden scheppen, en daarom nog voorgesteld:

2. Wij behouden Ons voor:

a. het in het eerste lid onder a bedoelde aantal leerlingen in verband met de dichtheid der bevolking van eene gemeente of een gedeelte eener gemeente, Gedeputeerde Staten gehoord, hetzij hooger, hetzij lager te stellen;

b. in bijzondere gevallen, den Onderwijsraad gehoord, op een daartoe strekkend verzoek van het bestuur der instelling of vereeniging voor eene gemeente met minder dan 5000 ingezetenen, alsmede op verzoek van het bestuur eener school, als bedoeld in het zesde lid van artikel 90, ongeacht het aantal ingezetenen in die gemeente, het in het eerste lid onder a bedoelde aantal leerlingen voor eene school voor gewoon lager onderwijs lager te stellen dan 40, doch niet lager dan 25 en voor eene school voor uitgebreid lager onderwijs lager dan 24 doch niet lager dan 18. Voor die gevallen wordt de waarborgsom, bedoeld in dat lid onder b, bepaald op een bedrag, gelijkstaande met 30 ten honderd van de stichtingskosten.

Maar dit neemt de kwade gevolgen van het eerste niet weg.

In de eerste plaats komt door deze bepaling alles te liggen in de handen van den minister, en worden we nog meer geklonken in de boeien van de „ambtenarij", en ten tweede staat bij deze wijze van handelen de weg open voor zij het dan onbedoelde willekeur. Heel dit „voorbehoud" ontleent aan het artikel zelf z'n prikkel niet, en die prikkel is scherp. Die prikkel is de dood voor onze kleine scholen.

Wil men bewijzen?

Wanneer deze bepalingen vroeger hadden gegolden, dat in gemeenten van 10 tot 20 duizend inwoners een minimum aantal van 100 leerlingen voor een gewone lagere bijzondere school noodig was, en in gemeenten van 5 tot 10 duizend een aantal van 75 enz., hadden in de provincie Groningen 32, Friesland 115, Drenthe 10, Overijssel 14, Gelderland 49, Utrecht 11, Noord-Holland 12, Zuid-Holland 25, Zeeland 3, Noord-Brabant 7, en in Limburg 3, d.i. samen 281 scholen niet opgericht kunnen worden, en was in tal van plaatsen en nog wel door een rechtsch. minister, het den christelijken ouders onmogelijk gemaakt hun kinderen naar den eisch van Gods Woord te doen onderwijzen. En dat, terwijl een neutrale school moet gesticht worden, wanneer dit voor 25 kinderen gevraagd wordt. Een openbare, godsdienstloze school moet gehandhaafd, al telt ze slechts 18 leerlingen, doch als het aantal kinderen, voor wie een bijzondere school begeerd wordt, 39 of 74, of 99 bedraagt, kan het zijn, dat de regeering voor hen een school weigert.

Dat noemt men bevrediging!

Dat is de vrucht der pacificatie!

Van de bezuiniging wordt het christelijk onderwijs de dupe.

De vrijheid wordt hoe langer hoe meer geknecht. Het particulier initiatief wordt steeds verder teruggedrongen, en de ingeslagen weg leidt, zooals ik vroeger reeds schreef, tot een christelijke staatschool. Alleen om dit artikel, indien de minister het niet verandert, is m.i. het wetsontwerp voor ons onaannemelijk. Er mag geen concessie meer gedaan worden. Laat ons volk toch wakker worden. De noodklok moet geluid, en een volgende week hoop ik er weer aan te trekken. K. D.

destijds de ongelooflijkste geruchten. Zoo verzekerde iemand aan Dr. Bronsveld, dat Dr. Kuyper nooit sliep. Stemmen voor Waarheid en Vrede, 1873, blz. 682.

Een bewijs hoe weinig tijd hem voor eigen schriftuur over bleef, was ook het abrupt afbreken van zijn Confidentie.

Ik had u liefst, al wat mij op het hart lag, op eenmaal voorgelegd, maar de uitgever dringt, en hoe ik ook met mijn uurtjes woerde, hoe rad ik mijn pen ook loopen liet, vooral de aan-neming van lidmaten heeft mijn dagen deze week zoo duchtig besnoeid, dat ik tegen wil en dank moet afbreken. Misschien bereikt u het vervolg reeds, nog eer een volgend nummer der Vereeniging verschijnt.

En zoo kwam het ook uit. Was dit eerste deel der Confidentie gedateerd 29 Maart, het tweede was 25 April gereed, en verscheen nu niet als artikel in De Vereeniging: Christelijke Stemmen, maar, saamgevoegd met een overdruk van het eerste deel, in brochurevorm. Eigenaardig is echter, dat de ondertekening hier niet, zooals in het tijdschriftartikel, luidt: A. Kuyper, maar, in de beide stukken der Confidentie: Q. N.

In het tweede deel der Confidentie vraagt de schrijver aandacht voor een drietalig betoog: eerst zegt hij, vanwaar zijn liefde voor het kerkelijk vraagstuk komt; dan, waarom hij die liefde gewettigd acht, en ten laatste, in wat richting die liefde hem drijft.

I. Hoe de liefde voor het kerkelijk vraagstuk, in nauw verband met eigen geestelijk leven, in hem ontwaakte, verklaart hij uit een drietal levenservaringen. a. Eerst deed God hem een zeld-

LITERATUUR EN KUNST.

Vlaamsch koren.

VL. Felix Timmermans „De zeer schoone uren van juffrouw Symforosa, Begijntjen".

Voor het besluit van deze reeks in een volgend artikel, moet ik nog wijzen op één Vlaamsch boekje, dat met het volste recht onder het „Vlaamsch koren" mag worden genoemd: „De zeer schoone uren van Juffrouw Symforosa, Begijntjen" van Felix Timmermans.

Nieuw is het niet. 't Verscheen zelfs al in herdruk. Maar al beléeft het tien drukken, dan is 't nog niet een afgesleten cliché. In z'n klein formaat, korte hoofdstukjes en eigenaardige verluchting is het weer een van die pittige boekjes, waarvan de Vlaamsche kunst zoo rijk is en die tot lezen als verlokken. Timmermans is zelf weer de teekenaar der letter-vignetten, die hij op zijn gewone, trouwens echt Vlaamsche, manier heeft ontworpen in den geest der ouderwetsche houtsneegravures en blok-illustraties, geweldig primitief, maar geestig en verrassend fijn; tintelend van leven, zooals heel het boekje zelf.

't Is in de Lente en tijd om den tuin te bewerken. Daarom heeft Symforosa, jong begijntje nog, den hovenier laten komen, Martienus, om den schoonen druivelaar te snijden. Want „de druivelaar is zoo oud als de straat, pezig en geknoest", maar als hij de Lente riekt begint hij aanstonds te schieten, immers zijn ziel is jong.

Martienus is gekomen en staat nu in 't tuintje te werken. In één meesterlijke penseelstreek is hij geteekend, zoodat we ineens hem kennen: „met zijn rood slaaplijf en zijn blauw schort aan", lachend „langs een kant van zijn mond, (want) hij weet niet goed wat te zeggen in 't bijzijn van vrouws-personen". En heel ongeduldig vertelt Timmermans achter deze mededeeling in één adem aan, dat zijn oom, mijnheer de onderpastoor, hem heeft weggehaald van het kasteel bij Turnhout, waar hij diende, omdat het niet „geraadzaam" was, een jongen van vijf en twintig jaar zonder toezicht en alleen te laten. Nu woont hij in 't Begijnhof, in 't Hellestraatje, „achter het ijzeren hek". Goed bewaard dus.

Symforosa staat bij hem en ze voelt zich aangenaam gestemd in zijn bijzijn; ze stelt haar geboden maar tot vanavond uit! Een schoonen jongen vindt ze hem (ons lijkt hij juist onbeholpen en leelijk) en ze weet waarlijk niet hoe ze hem pletzier kan doen. Ineens bedenkt ze, dat hij wel dorst zal hebben en daarom haalt ze een grijs aarden kruisken met rood, schuimloos bier. Hij drinkt een pintje na de ietwat schutterige bewering, dat het „niet zoo heel noodig" is. „Kom drink er nog maar een!" zegt ze, als zijn glas uit is.

„Hij lacht eens goedig, bezieet haar in de witbewimpelde oogen, sluit dan de zijne verlegen neer en drinkt de helft van den versch ingeschonken inhoud". Dan gaat hij weer aan 't werk.

Maar nu is de historie ook in vollen gang!

Waarom heeft hij haar zoo bezien, aldus bepeinst het begijntje, en die gedachte wekt bij haar zulk een onnoembaar gevoelen, dat ze niet meer weet wat te zeggen. En Martienus zegt ook niets....

Als hij tegen het donkeren weggaat belooft ze hem de schoonste trossel, die aan den druivelaar

zame verzameling van h. Lasco's geschriften vinden, waardoor hij in staat gesteld en aangespoord werd tot het bestudeeren van de geestelijke vaders en onzer Gereformeerde Kerk. b. Vervolgens werkte Miss Younge's schoone roman, de Erfgenaam van Redclyffe, ontdekkend op hem, en trof hem daarbij vooral de vermelding van Engeland's Kerk als een moeder, die elken stap van het leven harer kinderen leidt, zoodat het verlangen naar zulk een kerk in hem werd opgewekt. c. Eindelijk ontving hij in zijn eerste gemeente een diepen indruk van de bijbelkennis en de onwrikbare overtuiging van eenige gemeentelieden, die in de vastheid, waarmee zij stonden op de erkenning van Gods soevereine genade, al was de vorm van hun denken verouderd, hem getuigen waren van den invloed door Calvin nog na eeuwen uitgeoefend, en van de bijna ongelooflijke kracht eener geestelijk georganiseerde kerk. Terwijl op het stuk van de Kerk de geschriften der uitstekendste Duitsche Godgeleerden, en onder de onzen van de la Saussaye en Gunning hem onbevredigd lieten, gevoelde hij: Calvin heeft een Kerk gesticht! 't Gemis van een vasten kerkvorm te bestrijden erkende hij nu voortaan als zijn roeping, het kerkelijk vraagstuk werd hem een geloofskwestie, en een Kerk, die ons een moeder kan zijn, het verlangen zijner ziel.

II. Die liefde voor het kerkelijk vraagstuk wordt gewettigd door a. de behoefte aan gezag, die bestaat voor allen, en weker ontkennings slechts doet buigen voor willekeur. Hij meent, dat Jezus, bij de belofte van den Trooster, dat gezag heeft aangewezen, en in de Gemeente, den vorm, waarin het te vinden was. Dat gezag van den Heiligen Geest wenschte, moet hij daarom uitzien naar het herstel van zijn wettig orgaan b. Om het nauw

groeien
de avon

„V
pein
toe.
„tho
en
lispe
de l
hart.
zit c
app
zich
daan

Pasche

lucht;
„de mel
molens.
merkt e
Zij peim
kan er
bidt ze
gedachte
wenschte
Na de
der Begi
bidden".
hier en
huizen
pleintje
door de
woont,
Als ze
Werke
z'n tuin
Hij kr
pmaatje
Ineens
gele, me

„S
't ve
de re
is al
Uwe
zal c
„H
Ja?
Ma
En ad
lijk niets
ineens al
te vertel
zal word
Dan le
gelend-
ze naar
maar de
de gele
tiusus, 3

Een p
de jaarli
kleurenri
mans he
ook mee
tiusus!
durft to
schuifelt
bij heel
gewicht
de schar
geen pla

verband
niet wor
Kant en
moet de
vorm ge
nog onb
c. Eindel
keerd, d
onvindba
seerde K
aan hu
den over
georgan
III. b
het kerke
zevent
de Kerk
middel te
ja meer c

We
geen
hebbe
den C
na u

Voor zi
aan een
bekrompe
tot voort
kan (Refe
formeerde
af, b. Da
Het Reve
is voor c
beweging
als door

groeien zal. En dan staat ze alleen in den hof; de avond komt uit den grond... en ze peinst.

De zeer Symforosa,

in een vol-
lèen Vlaamsch
it onder het
md: „De zeer
a, Begijnjen”

elks al in her-
kken, dan is
z'n klein for-
rdige verlu-
boekjes, waar-
a die tot lezen
zeer de teek-
zijn gewone,
heeft ontwor-
tsneegravures,
maar geestig
n, zooals heel

i tuin te be-
jong begijnte
enus, om den
„de druivelaar
knoest”, maar
aanstonds te

i in 't tuintje
elstreek is hij
cennen: „met
aan”, lachend
ant) hij weet
van vrouws-
Timmermans
em aan, dat
hem heeft
rhout, waar
um” was, een
nder toezicht
„t Begijnhof,
i hek”. Goed

elt zich aan-
telt haar ge-
oonen jongen
beholpen en
hem pletzier
ij wel dorst
grijs aarden
ij drinkt een
ring, dat het
link er nog
it is.

r in de wit-
verloegen neer
ingeschonken
verk.
len gang!
ldus bepeinst
ij haar zuik
t meer weet
ok niets...
it belooft ze
n druivelaar

riften vinden,
spoord werd
ijke vaderen
lgens werkte
rfgenaam
en trof hem
eland's Kerk
t leven harer
aar zulk een
elijk ontving
i indruk van
rtuiging van
id, waarmee
s soevereine
denken ver-
invloed door
en van de
elijk georga-
de Kerk de
e Godgeleer-
saye en Gun-
hij: Calvin
een vasten
voortaan als
rd hem een
een moeder

igstuk wordt
an gezag,
ning slechts
dat Jezus,
gezag heeft
orm, waarin
len Heiligen
uitzien naar
an het nauw

„Waarom is Martienus haar broeder niet. Ze peinst zelfs meer... Maar ze knijpt de oogen toe. Neen dat niet! Het bloed komt haar naar 't hoofd. Ze ziet reeds de gebaren op ketels, schelen en marmitten slaan. „En als ik eens wilde!” lispelt ze in een opstandig gevoel. Maar dan klopt de beeklok, ronkend en luid, dwars door haar hart. En ze bidt geknielend... Als ze weer opstaat zit de maan met haar zilveren totten in 't mager appelaarken verward. Zij wordt angstig en vraagt zich af. Maar heb ik nu vandaag geen kwaad gedaan?”

Paschen is op komst en de lente hangt in de lucht; de paaschlelies bloeien in felle kleuren en „de melkwitte Mei” wil „van achter de draaiende molens te voorschijn treden”. Maar Symforosa merkt er niets van. „Haar hart is geblesseerd”. Zij peinst en denkt maar alleen aan Martienus. Ze kan er zelve niet aan doen. Thuis en in de kerk bidt ze ertegen, maar „terwijl zij vroeg, dat die gedachten aan Martienus zouden verdwijnen, wenschte ze, dat ze in haar bleven wonen”.

Na den noon, als de heete zon op de toes deuren der Begijnjes schijnt, gaat Symforosa „den kruisweg bidden”. De verschillende schilderijtjes daarvan zijn hier en daar in het hofken aan de muren der huizen geschilderd en zoo gaat ze eerst naar het pleintje Calvarieberg, dan naar 't Pompstraetje, en door de Vagevuurstraat, waar menheer pastoor woont, naar 't Hellestraetje.

Als ze Martienus eens zag!...
Werkelijk, hij staat daar rozen te snijden in z'n tuintje!

Hij knikt haar bedeesd toe, maakt zelfs een praatje over bloemen en over de zon.

Ineens geeft hij haar een roos, een mooie donkergele, met karmijn gerand.

„Symforosa weet niet meer wat te doen van 't verschieten (= verschrikken). Ze beziet hem en de roos... „'t is een schoone broodwinning. Men is altijd omringd van reuk en schoone kleuren... Uwe... de vrouw, waar gij eens mee zult trouwen zal dat aangenaam vinden!...”
„Houdt gij dan zooveel van bloemen juffrouw?... Ja?... dan is het spijtig...”
Maar Martienus wordt rood en zwijgt.”

En ach, terwijl ze van spanning duizelt en eigenlijk niets meer weet te zeggen, neemt Martienus ineens al haar gewekte verwachting weer weg, door te vertellen, dat hij met veertien dagen broeder zal worden bij „de bruin Paterkens”...

Dan loopt ze weg; niets kan ze uiten. En vergetend de laatste statie van den kruisweg holt ze naar huis. „Thuis, op de voorkamer, laat ze zoo maar de tranen over haar kaken loopen. Ze heeft de gele roos stijf in de hand en snikt van „Martienus, Martienus! waarom hebt ge mij verlaten!”

Een paar dagen vóór Martienus' vertrek gaat de jaarlijksche processie om. In fleurige woorden, kleurenrijk als zoo'n processie zelf, teekent Timmermans heel dat groote gebeuren en hoe Symforosa ook meegaat... en vlak achter haar loopt Martienus! Ze voelt zijn oogen op haar rag, en durft toch niet onzien. Werktuigelijk zingt ze, schuifelt ze mee... haar gedachten echter zijn bij heel andere dan devote dingen. En - op het gewichtigste oogenblik, als de priester de geknielde schare zegent met de remonstrantie en er dus geen plaats mag zijn voor wereldsche dingen, op

verband van Wezen en Vorm mag dit herstel niet worden klein geacht, zooals onder invloed van Kant en Rousseau idealistisch is geschied. De Kerk moet door Belijdenis, Liturgie en Kerkerde een vorm geven aan het ontkiemende leven en het nog onbewuste tot bewustheid helpen brengen. c. Eindelijk moet daardoor het gevaar worden gekeerd, dat het Individualisme de gemeente onvindbaar make, en d. moet de goed georganiseerde Kerk een stevige borstwering verschaffen aan huiselijk en nationaal leven tegen den overweldigenden invloed van den steeds vaster georganiseerden Staat.

III. In welke richting drijft hem die liefde voor het kerkelijk vraagstuk? Hier bevat zijn agenda een zevental punten. a. Zijn eerste eisch is, dat de Kerk Gereformeerd zij. Dit is het redmiddel tegen het partijwezen, dat zich ook bij ons, ja meer dan elders, aan personen hecht.

Wees Gereformeerd, en ge zult bij uw wegvallen geen doodsklok over een eigen school te luiden hebben, maar rustig, als waart ge er nooit geweest, den Gereformeerden Genius laten doorwerken, zoo na uw verscheiden als voorheen!

Voor zijn be-eef verbindt die naam „Gereformeerd” aan een grootsch verleden, welks waardeering geen bekrompen reactie is, g'en verst ening werk, maar tot voortgaande zuivering en ontwikkeling dringen kan (Reformanda quia reformata). Van onzen Gereformeerden naam hangt onze invloed op het volk af. b. Daarbij moet de Kerk democratisch zijn. Het Reveil was aristocratisch. Maar de toekomst is voor de democratie; daarheen is de algemeene beweging der volkeren. Zij moet worden aangevaard als door God gewild. Zij is naar den aard van het

dat moment ziet ze naar Martienus om... en vangt een vriendelijken blik op.

Dat brengt ineens een geweldigen ommakeer in haar ziel. Nu is ze vast besloten, vóór z'n vertrek, Martienus nog te spreken. Ze moet afscheid van hem nemen en — heerlijke gedachte! — hij zal haar dan achter de kloostermuren nooit meer vergeten....

„En als zij 's avonds in haar groot bed ligt waarover witte gordijnen hangen ziet zij de sterren staan en ze zegt al lachend tegen haar eigen: „Nu moest hij eens geen paterken meer worden, als ik hem alles gezegd zal hebben?”

Het afscheid op de Begijnvest — waartoe ze Martienus heeft uitgenoodigd door middel van een briefken, dat ze onder z'n deur heeft doorgeschoven — loopt op niets uit.

Als ze in den halfdonkeren, onder zoetjes siependen regen op hem loopt te wachten, waart weer de groote angst over haar, die haar zelfs doet wenschen, dat hij niet komen zal. En als hij toch komt, heelmaal niets begrijpend, zelfs niet als ze hem smeekend vraagt: „Nu gaat ge voor altoos vertrekken, Martienus”, ach, dan gaat ze met een dof „Dag dan Martienus, dag dan” traagzaam heen, den rooden zakdoek voor haar oogen. En hij, de onnoozele, roept haar niet terug...

Nu komt 't mooiste stuk, de oplossing, die ten slotte het boekje ver verheft boven een legio soortgelijke histories.

Symforosa hoort in den loop van den winter van een wonder heiligenbeeld, dat zich bevindt in het klooster, waar Martienus broeder is. Dan wordt ineens iets in haar wakker en ze besluit daarheen te gaan, op beeweg. Na bekomen verlof, gaat ze.... In de kapel neergeknielend poogt ze al haar gedachten bij het gebed te houden, maar als ergens een schoen kraakt is ze afgeleid. Maar Martienus ziet ze niet! En als ze al de gebeden heeft gedaan, die ze doen kan, en nog altijd Martienus niet is gekomen, moet ze gaan. Met een holle zucht staat ze van de bidstoel op, ongetroost, bitter.

Dan ineens... daar staat hij, in den kloostertuin, met kennelijke blijdschap aan z'n hovenierswerk bezig. Ze weet zijn aandacht te trekken... hij herkent haar, groet vriendelijk, maar bedeesd, dan gaat hij, achter een boschje om, weg. En nu, wondere overwinning van het devote gemoed op de wereldsche lusten, nu is Symforosa intus gelukkig. Want ze heeft gezien, hoe gelukkig hij is in z'n wereldverzakking en „alle zelfzucht loopt weg”. Een machtige voldoening komt over haar. 't Is de schoonste ure van haar leven. De pletsende regen hindert haar niet, ook niet, dat ze te laat komen zal voor den trein. Want:

„Waaromheen zij kwelde en zuchtte van liefde die 't gemoed beniep, wat haar deed slingeren tusschen hoop en ontgoocheling, datzelfde heeft door zijn eigen wezen haar paden weer effen gemaakt en veel licht gesteld aan hun uiteinde. En dat is geen klein ding in een mensch zijn leven!”

Ziehier dan weer een echte proeve van „Vlaamsch koren”.

Op de betekenis ervan als lectuur en op die van geheel het Vlaamsche proza hoop ik in het volgende, slotartikel, nog even terug te komen.

C. TAZELAAR.

Christendom. c. Voorts zij de Kerk vrij. Het Staatscreatuur van 1816 is een beletsel voor haar geestelijke vrijheid. Het onheiligt fantoom der volkskerk valle! De Gereformeerde Kerk was dat oorspronkelijk niet. Door Staatliche ontarring volkskerk geworden, verloor zij ook haar tegenstelling met de wereld. Splijting in vrije kerken is de oplossing van het vraagstuk. Willen wij ontkomen aan Rome, de Kerk, die 't een en al wil zijn, dan moet in de plaats van „de Kerk der menigte”, „de menigte der kerken” komen. d. Voorts moet de Kerk zelfstandig zijn door een leven uit eigen middelen. Wilde de Staat de gekapitaliseerde 30 miljoen uitkeeren, de schrijver zou ze willen aannemen onder voorwaarde, dat deeling vergund ware en de bouw van nieuwe kerken uit dit gereede geld begonnen werd. Om nu te doen zien, welke aanwinst in krachtontwikkeling en werkzaamheid door zulke zelfstandigheid en splitsing in kleine gemeenten of kerspelen zou verkregen worden, stelt hij tegenover hetgeen de Hervormde Gemeente van Amsterdam met haar bijna 140.000 zielen, staats-subsidie en rente van eigen kapitaal heeft en doet, wat de gansche Kerk der Afscheiding met haar 100.000 zielen zonder eenige hulp heeft gedaan en verkregen, en wat de Vrije Kerk van Schotland tot stand brengt.

Nog drie eischen zijn aan de vier genoemde toe te voegen, betreffende Leerdienst, Eredienst en Liefdedienst. e. Er moet Leerdienst in een Kerk zijn. Dr. Kuyper wenscht een belijdenis, die niet alles omschrijft, maar formuleert wat afdoet tot zaligheid; te onderteekenen, niet door de leden, wat nooit werd geëischt, maar door voorgangers en onderwijzers, en die vatbaar voor herziening is, wat den vorm betreft, zooals ook de Dordtsche

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN.

Hongarije.

V.

De laatste maal, dat ik iets over Hongarije mededeelde, bepaalde ik mij meer tot het uitwendige. Ik schreef van de kerken, die ik had gezien of waarin ik had gepreekt. „De Spiegel” van 15 Juli 1922 gaf van een paar bijzonder mooie afbeeldingen.

Ditmaal wil ik het een en ander mededeelen van de kerkregering. Begon ik deze reeks met de vraag of wij schrijvende over Hongaarsche toestanden, vooral over die het kerkelijk leven raken, van het goede niet te veel zouden ontvangen; het feit, dat telkens weer opnieuw door onderscheiden ambtsbroeders in verschillende bladen en blaadjes over wat zij opmerkten en ondervonden, verslag wordt gedaan en dat meestal op verzoek van belangstellenden, heeft mij een afdoend antwoord gegeven. Steeds meer wil men daarvan lezen en hooren. De liefde en belangstelling klimmen bij de week. Dit nu deed mij besluiten om nog een paar artikelen te voegen bij het viertal, dat ik voor een paar maanden reeds schreef. In hetgeen wij dan alzo van week tot week te lezen krijgen, dan in deze en dan weer in een andere kerkbode, waarvan ik met nadruk wil wijzen op de hoogst belangrijke en instructieve artikelen-reeks van Ds H. A. Munnik in de „Gereformeerde Kerkbode” van Zwolle, waarbij ik ook nog wil noemen „De Kerkbode” van Kampen, waarin Ds J. J. Westerbeek van Eerten mededeelingen doet van zijn reis in gezelschap van meerderen o.a. ook van Ds Munnik gedaan; in het minder en meer belangrijke nu van deze en dergelijke reisverhalen komen allerlei titels en benamingen van kerkelijke hoogwaardigheidsbekleeders en kerkelijke ambten voor, die ons gereformeerde volk een weinig vreemd in de ooren klinken; terwijl het bij andere mededeelingen weer vraagt: wat is dat nu? Hebben wij niet met een Gereformeerde Kerk of kerken te doen? Wel wordt dan terloops wel eens iets medegedeeld ter nadere verklaring of opheldering, maar toch zou het mij niet verwonderen of velen dergenen, die de levendigste belangstelling hebben in Hongarije's gereformeerde kerkelijk leven, kunnen zich geen goede voorstelling vormen van het kerkrecht waaronder deze kerken leven. Daarom wil ik trachten een kort overzicht daarvan te geven, dat volstrekt niet de pretentie heeft van een compleet en afgerond geheel te vormen.

Mijn wijsheid heb ik niet uit boeken geput! Wel ligt voor mij een tamelijk lijvig boekdeel dat in 270 bladzijden handelt over het vigeerend kerkrecht in de Hongaarsche Gereformeerde Kerk, met den titel: egyházi törvények amagyarországi református egyházban, maar het is iets anders den titel te kunnen lezen dan den inhoud te kunnen verstaan.

Om billijk te kunnen zijn in ons oordeel over het gereformeerde kerkelijk leven moeten wij de geschiedenis dezer kerken eenigszins kennen, althans daarin niet geheel vreemd zijn. Jammer genoeg dat er geen „kerkgeschiedenis” dezer zoo belangrijke groep bestaat in een der onder ons bekende moderne talen. Wel is er in het Duitsch een dergelijke geschiedenis, maar dan van Lutherse zijde beschreven. Daarmede zullen wij ons vooralsnog moeten behelpen, totdat er misschien een van onze jongere theologen lust en bekwaam-

Vaderen hebben gewild. In den Eeredienst zou hij ook liturgische diensten willen, vrij door elke gemeente te regelen; en eindelijk, g. de Liefdedienst, door persoonlijke liefdearbeid aan lichamen en zielen, door in- en uitwendige zending; welke laatste een volkskerk ook nimmer kent.

Zoo teekent Dr. Kuyper hier zijn kerk-ideaal. Hij is overtuigd, dat geen hervorming van organisatie er ons brengen zal. Herovering van zetels in kerkelijke besturen kan hoogstens een toestand als te Utrecht en op de Veluwe algemeen maken. Vraagt men waarom hij niet eenvoudig de Kerk verlaat en een kring van gelijkgezinden om zich verzamelt ter verwezenlijking van zijn ideaal, dan antwoordt hij: omdat ik dien zegen ook voor anderen beger. Pas dan zou hij zich tot zulk een stap verantwoord, maar dan ook gehouden rekenen, als hij eerst oiken weg tot kerkherstel tevergeefs beproefd had. Met een overzicht van wat door hem te Amsterdam werd gedaan om in de aangegeven richting te arbeiden, besluit hij zijn geschrift.

Het bevat heel het program van de kerkreformatie, die daarna gevolgd is. En na bijna een halve eeuw heeft Prof. Dr. H. H. Kuyper aan de groote lijnen, toen uitgestippeld, nog eens herinnerd, om zich te keeren tegen het kerkelijk conservatisme, dat zweert bij het onveranderd behoud van onze Confessie en Catechismus, onze Kerkenorde en Liturgie. Zie De Heraut van 29 Febr. 1920 en volgende nummers.

Over Confidentie leze men voorts nog: J. J. van Oosterzee, Voor Kerk en Theologie, II, blz. 116, 132; en A. G. C. van Duyl, In den Kerkstrijd, blz. 19, 22, 39.